

DR LAZO ANTIĆ: ÉRDEKKÖZÖSSÉGEK

DR LAZO ANTIĆ: INTERESNE ZAJEDNICE

Biblioteka samoupravljanje u praksi „Globus” Zagreb, 1974. 201 old.

Tartalom:

Predgovor I. Predgovor II. Uvod, 1. ZADOVOLJAVANJE ZAJEDNIČKIH I OPĆEDRUŠTVENIH POTREBA Grupiranje društvenih djelatnosti, Utjecaj društvenih djelatnosti, Lociranje zajedničkih potreba, Zakonsko reguliranje općedruštvenih potreba, 2. NAČIN ZADOVOLJAVANJA ZAJEDNIČKIH I OPĆEDRUŠTVENIH POTREBA Slabosti postojećeg sistema financiranja, Razvojne i funkcionalne pretpostavke novog sistema financiranja, Moderna i efikasna uprava – privredna i društvena nužnost, 3. DOSADAŠNJA AKTIVNOST U FORMIRANJU SAMOUPRAVNIH INTERESNIH ZAJEDNICA Osnivanje samoupravnih interesnih zajednica, Interes za osnivanje samoupravnih interesnih zajednica, Subjekti samoupravnog udruživanja, Teritorijalni obuhvat prema društvenim djelatnostima, Način financiranja samoupravnih interesnih zajednica, Položaj interesnih zajednica u samoupravnom društvu 4. REGULIRANJE MATERIJE U SAMOUPRAVNIM INTERESNIM ZAJEDNICAMA Platforma za X kongres SKJ o društvenim djelatnostima i institucijama društvenog standarda, Samoupravne interesne zajednice u Ustavu, Razlike u reguliranju materije o samoupravnim interesnim zajednicama po republikama i pokrajinama, 5. SAMOUPRAVNE INTERESNE ZAJEDNICE KAO SREDSTVO ZA DOGOVARANJE INTERESANATA Usklađivanje zajedničkih i općedruštvenih interesa u samoupravnim interesnim zajednicama, Međusobni odnosi interesanata u samoupravnim interesnim zajednicama, Definiiranje područja djelovanja samoupravnih interesnih zajednica, Delegiranje interesanata u skupštinu samoupravnih interesnih zajednica, Utvrđivanje visine i načina izdvajanja sredstava za potrebe samoupravnih interesnih zajednica, 6. DRUŠTVENO-EKONOMSKI OKVIRI ZA FORMIRANJE SAMOUPRAVNIH INTERESNIH ZAJEDNICA Slobodna razmena rada među zainteresiranima, – Obrazovanje, -Kultura, -Zdravstvena zaštita, -Socijalna zaštita, -Društvena briga o djeci i omladini, Solidarnost i uzajamnost radnih ljudi, -Mirovinsko i invalidsko osiguranje, Stanovanje i stambena izgradnja, -Izgradnja i eksploatacija stambenih naselja, Materijalna proizvodnja, -Komunalna djelatnost, Ostale aktivnosti, 7. USKLAĐIVANJE PODRUČJA DJELOVANJA Komplementarnost društvenih djelatnosti, Koncentracija društvenih aktivnosti.

Az „Öngazgatás a gyakorlatban” sorozatban a zágrábi „Globus” könyvkiadó kiadványa a bemutatásra kerülő könyv. A bevezető részben, pontosabban az első fejezetben a társadalmi közszükségletek kielégítésének marxista elméleti magyarázatát találhatjuk.

A szerző a társadalmi ágazatoknak a személy egyénisége kialakulására gyakorolt hatásának elemzése után, a társadalmi ágazatok csoportosításával kapcsolatban a következőket állapítja meg:

„A jellegzetes szükségletek kielégítése és a társadalmi-gazdasági fejlettség közötti viszony szemszögéből minden társadalmi tevékenységet három alapsoporthba lehet sorolni, éspedig: 1. *A vezető tevékenységek csoportja*, illetve a társadalmi-gazdasági fejlődést előmozdító tevékenységeké, amelyekbe a tudományos kutató- és fejlesztőmunka, az oktatás és a szakképzés tartozik. 2. *A kísérő tevékenységek csoportja*, vagyis a társadalmi-gazdasági fejlődés következményeként jelentkező tevékenységeké, mint például: a művelődési, kulturális és művészi, szórakoztató munka, egészségügyi- és szociális védelem, a gyermekek és fiatalok társadalmi gondozása, testi és műszaki kultúra stb. 3. *Az általános tevékenységek csoportja*, illetve az összehangolt és zavartalan társadalmi-gazdasági fejlődés feltételeit megteremtő ágazatoké, amibe az általános honvédelem és a Jugoszláv Néphadsereg, a képviseleti és állami szervek és a társadalmi szervezetek tartoznak.”¹

A továbbiakban a szerző felsorolja a társadalmi tevékenységek különféle szerepét a társadalmi és gazdasági életben. Elsőként a gazdaság fejlődésének ütemére gyakorolt hatásukat tárgyalja, a foglalkoztatottak összetételének változásait előidéző és a különféle szociális és egyéb különbségek megszüntetésére irányuló tevékenységüket taglalja.

A közös szükségletek megjelenési területüket tekintve két nagy jellegzetes csoportba sorolhatók. Egyik részük a társult munka kereteiben, másik részük pedig a helyi közösségekben jelentkezik. Azonban feladatkörük és megjelenési helyük különbözőségétől eltekintve a finanszírozásuk szinte teljesen azonos formában történik, mégpedig a termelésben dolgozók által megvalósított jövedelem másodlagos (szekundáris) elosztása útján. Ebből a megoldásból viszont néha helytelen következmények születnek. Példaként a szerző elmondja hogy: „A finanszírozási rendszerben, ahol a biztosítás alapjául a foglalkoztatott munkások és a polgárság jövedelme szolgál, a társult munka munkaintenzív szervezeteit viszonylag nagy eszközmennyiség leválasztására készítetik. Ezzel szemben a társult munka tőkeintenzív szervezetei viszonylag kevés eszközt választanak ki a közös és általános társadalmi szükségletek fedezésére. Ennek az lesz a következménye, hogy a társadalmi kötelezettségek egyenlőtlenül oszlanak meg, az alapokban és személyi jövedelemben a viszonylag szegények kárára.”²

Ezért az öngazgatás egyre erőteljesebb előrehaladásával a társadalmi és közszükségletek pénzelését is olyan alapokra kell helyezni, hogy a közvetlen termelőtől ne idegenüljön el jövedelmének az a része, amely ilyen célokat szolgál. E helyzet megváltoztatására szolgálnak azok az alkotmányos rendelkezések, melyek előírnyozzák az öngazgatási érdekközösségek létrehozását. Az érdekközösségekben az öngazgatás elveinek tiszteletben tartása mellett megvalósítható a munka szabad cseréjének elve is, ami azt jelenti, hogy a termelő és nemtermelő ágazatokban dolgozók egyforma helyzetbe kerülnek a jövedelemszerzés és elosztás, valamint minden egyéb öngazgatási jog és kötelezettség tekintetében. Ilyen érdekközösségek azonban csak a közvetlen érdekelt dolgozói közösségek öngazgatási megállapodásai útján jöhetnek létre. Ily módon megszűnhet a társadalmi tevékenység költségvetési pénzelése és meglesznek a feltételek ahhoz, hogy az érdekelt dolgozók és polgárok a meghatározott tevékenységeket céleszközökből pénzeljék.

Külön kérdés, hogy az öngazgatási érdekközösségek tevékenységükkel milyen területet ölelnek fel. Erre vonatkozóan törvényes megoldásokkal is találkozunk, de az öngazgatás hordozói, a dolgozók és polgárok megegyezéseikben is rendezik e kérdést. A könyv erről többek között így ír: „A község, mint univerzális és alapvető öngazgatási közösség, az a terület ahol a dolgozók és polgárok érdekei találkoznak, mind a társult munka szervezeteiben és a helyi közösségekben, mind az öngazgatási érdek- és más közösségekben. Ezek az érdekek öngazgatási megegyezésekkel és társadalmi megállapodásokkal összeegyeztethetők, de a politikai hatalom formáival is, ha az egymásközötti viszonyokat nem lehet öngazgatási módon megoldani.”³

Az öngazgatási érdekközösségek helyzetét elemezve a szerző hangsúlyozza, hogy e kérdést többféle vetületben kell vizsgálni, mert más az érdekközösségek viszonya a gazdasági társult munka szervezeteivel és más a társadalmi intézményekkel. Ezenkívül külön helyet kell szentelni az érdekközösségek és a helyi közösség meg a község viszonyának tárgyalására, hiszen ezek a területi öngazgatási egységek különleges szerepet játszanak a lakosságnak az érdekközösségek ügyintézésében az öngazgatási döntéshozatal folyamatába való bekapcsolásában.

Az öngazgatási érdekközösségek megalakítása nálunk közös társadalmi érdek, hiszen e formában valósulhat meg legteljesebben a munka szabad cseréjének öngazgatáson alapuló elve a közoktatásban, egészségügyben, művelődésben, a szociális gondoskodásban stb. Ezért e koncepció megteremtésével már a JKSZ X. kongresszusát előkészítő dokumentumok is foglalkoznak – elsősorban a Platform – de végleges formáját az 1974-es alkotmány határozza meg és irányozza elő.

„Az öngazgatási érdekközösség a társult munka szervezeteiben társult

dolgozók és a helyi közösségekbe tömörült polgárok érdekei összeegyeztetésének egyik alapvető tényezője. Ilyen értelemben az öngazgatási érdekközösségeket a társulási alapformák szerint a következő csoportokba sorolhatnánk:

- a munka szabad cseréjét lebonyolító öngazgatási érdekközösségek: tudomány, oktatás, művelődés, egészségvédelem, szociális védelem, a gyermekek és az ifjúság társadalmi gondozása stb.,
- a szolidaritás és kölcsönösség alapján összekapcsolt öngazgatási érdekközösségek: családipótlék-, munkaközvetítői ügyek, nyudj- és rokkantbiztosítás stb.,
- a lakásfeltételeket és a lakásépítés viszonyait rendező öngazgatási érdekközösségek,
- anyagi termelés viszonyait intéző öngazgatási érdekközösségek: kommunális szolgáltatások, közlekedés, villanyáram-gazdálkodás, vízművek stb.”⁴

E felsorolásból is kitűnik, hogy az öngazgatási érdekközösségek tevékenységi területe rendkívül szerteágazó, és a társadalmilag hasznos tevékenység különböző területére terjed ki, ami egyben a pénzelés különféle módjait is megköveteli.

A könyv utolsó 70 oldala a különböző öngazgatási érdekközösségek sajátosságait taglalja, külön figyelmet szentelve az igazgatási és egyéb viszonyok shematikus ábrázolására, ami a fejtegetést, szemléltetvé teszi.

*

A könyv elméleti-tudományos értékét elemezve elmondhatjuk, hogy a kiadás éve kettős jelentőséget eredményez. A mű megírásának idejében igen nagyjelentőségű volt egy átfogó képet adni az akkoriban megalakult és tevékenységének kezdeti időszakában lévő öngazgatási érdekközösségekről. Ez mindenképpen pozitív és jelentős kezdeményezés volt. Másrészt azonban – éppen ebből a korai megjelentetésből eredően – a könyv még sok feltételezést tartalmaz, és inkább az akkori állapotok bíráló bemutatására szorítkozik. Az öngazgatási érdekközösségek létrejöttének történelmi áttekintése a mű olyan elenyésző részét foglalja magában, hogy az szinte elveszik az akkori helyzet bíráló bemutatásában.

Mindezeket a hiányosságokat összevetve, azonban, elmondhatjuk, hogy öngazgatásunk fejlődésének egy jelentős korszakát mutatja be igen közvetlen módon. Éppen ezért ajánlható az érdeklődők figyelmébe.

Jegyzetek:

¹ Dr Lazo Antić: INTERESNE ZAJEDNICE, 20. old.

² Ibid. 43—4. old.

³ Ibid. 71. old.

⁴ Ibid. 112. old.